

BÖLÜM 5: YARGI

Bağımsız ve **tarafsız** mahkemelere aittir.

Mahkemelerin kurulması, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri ve kaldırılması kanunla düzenlenir. Hakimler ve savcılar kendileri istemedikçe 65 yaşından önce emekliye sevk edilemez. Aylık, ödenek ve yolluklarından mahrum bırakılamazlar. Azledilemezler.

Türk Yargı Sistemi

1-Anayasa Yargısı: Anayasa Mahkemesi		
2-Adli Yargı		
İlk Derece Mahkemeleri		Yüksek Mahkeme Yargıtay (temyiz mercii)
Hukuk Mahkemesi	Ceza Mahkemesi	
Sulh Hukuk M. Asliye Hukuk M.	Ağır Ceza M. Asliye Ceza M.	
3-İdari Yargı		
İlk Derece Mahkemesi		İkinci Derece Mahkemesi
İdare Mahkemesi	Vergi Mahkemesi	Bölge İdare Mahkemesi
Yüksek mahkemesi: Danıştay		
4-Uyuşmazlık Yargısı: Uyuşmazlık Mahkemesi		

2017 Anayasa değişikliği ile **kaldırılan mahkemeler**: Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare M.

→ **Disiplin** mahkemeleri dışında askeri mahkemeler kurulamaz. Ancak **savaş** halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askeri mahkemeler kurulabilir (2017).

Yüksek Mahkemeler

Anayasa Mahkemesi - 15 ÜYE - 12CB / 3TBMM

Yargıtay - Üyelerinin tamamını HSK seçer - Adli yargının temyiz merci - görev süresi: 12 yıl

Danıştay - 1/4 CB -- 3/4 HSK - İdari yargının temyiz mercii - görev süresi: 12 yıl

Uyuşmazlık Mahkemesi - Başkanını AYM üyeleri kendi aralarından seçer. Adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.

Diğer mahkemeler ile Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.

-- Sayıştay, HSK, YSK yüksek mahkeme değildir.

-- YSK Anayasanın yasama bölümünde yer alır.

-- Sayıştay ve HSK mahkeme olmamasına rağmen anayasanın yargı bölümünde yer alır.

-- Üyelerinin tamamını HSK seçer: Yargıtay

-- HSK'nin üye seçtiği yüksek mahkemeler: Yargıtay, Danıştay

-- CB'nin üye seçmediği yüksek mahkemeler: Yargıtay, Uyuşmazlık

-- Yargıtay ve Danıştay üyelerinin görev süresi: 12 yıl

NOT: Yargıtay cumhuriyet başsavcısı ve vekilini CB seçer.

(Yargıtay genel kurulunun göstereceği 5'er aday arasından seçer!)

Anayasa Mahkemesi (1961 Anayasası ile kuruldu)

12 üye CB	3 üye TBMM
3 üyeyi Yargıtay, 2 üyeyi Danıştay genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterilen üçer aday içinden seçer.	2 üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun, kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterilen 3 aday içinden
En az 2'si hukukçu olmak üzere 3 üyeyi Yüksek Öğretim Kurullarının kendi üyesi olmayan ve Yüksek Öğretim Kurullarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri içinden seçer.	
Kalan 4 üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hakim ve savcılar ile en az 5 yıl rapörtörlük yapmış AYM rapörtörleri arasından seçer.	1 üyeyi baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri 3 aday içinden seçer Gizli oy

AYM'ye üye seçilebilmek için aranan şartlar

- ❖ 45 yaşını doldurmuş olmak
- ❖ Avukatların en az 20 yıl fiilen avukatlık yapmış olması
- ❖ Anayasa mahkemesi raportörlerinin en az 5 yıl raportörlük yapmış olması
- ❖ Öğretim üyelerinin prof ya da doçent unvanı kazanmış olması
- ❖ Birinci sınıf hakim ve savcılarının adaylık dahil en az 20 yıl çalışmış olması

Başkan ve Başkanvekilleri

-- Üyeler kendi aralarından gizli oyla 4 yıllığına başkan ve başkanvekili seçer. Yeniden seçilebilir.

Üyelerinin Görev Süresi

- AYM üyeleri 12 yıl görev yapar. (2010)
- Tekrar üye seçilemez.
- Üyeler 65 yaşını doldurunca emekliye ayrılır.

AYM'nin çalışma esasları: kendi içtüzüğü ile düzenlenir.

(Karıştırma: Mahkemenin kuruluş esasları kanunla düzenlenir)

- ❖ Genel kurul ve 2 bölümden oluşur. Bölümler (2010).
- ❖ Genel kurul en az **10 üye** ile toplanır (2017).
- ❖ Bölümler en az 4 üye katılımı ile toplanır.
- ❖ Bölümler ve Genel Kurul kararlarını salt çoğunlukla alır. Ancak; Toplantıya katılanların 2/3'ünü isteyen konular
- Anayasa değişikliklerinin iptali
- Siyasi partilerin kapatılması için
- Siyasi partilerin devlet yardımından mahrum bırakılması

Genel Kurul	İki bölüm - 2010
İptal ve itiraz davaları (dosya üzerinden) Siyasi partilere ilişkin başvurular (dosya) Yüce divan sıfatıyla yargılama yapmak (duruşma)	Bireysel başvurular (istenirse duruşma da olur ancak kural dosya üzerinden)

Yüce divan sıfatıyla yargılama davaları haricindekiler "dosya" üzerinden.

Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları AYM de öncelikli görüşülür.

AYM'nin Görev ve Yetkileri

- Yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararlarına karşı yapılan iptal davalarına bakmak
- Milletvekilliği sıfatının düşürülmesi kararlarına karşı yapılan iptal davaları
- Siyasi partilerin kapatılması davaları (Davayı Yargıtay cumhuriyet başsavcısı açar)
- Siyasi partilerin mali denetimini yapmak (Sayıştay yardımıyla)
- Bireysel başvuruları karara bağlamak (2010)
- Uyuşmazlık mahkemesine başkan seçmek
- Kanunların, **Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin**, meclis içtüzüğünün şekil ve esas bak.
- Anayasa değişikliklerinin ise şekil bakımından anayasaya uygunluğunu denetlemek
- Yüce divan sıfatıyla yargılama yapmak

Yüce Divanda Yargılananlar (Genel Kurulda)

- Cumhurbaşkanı (**bir suçtan dolayı**)
- **CB yardımcıları, Bakanlar** (meclis soruşturması sonucunda)
- Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay başkan, üye ve başsavcıları
- Yargıtay cumhuriyet başsavcısı ve vekili
- HSK başkan ve üyeleri
- SAYIŞTAY başkan ve üyeleri

2010'da eklenenler

- Meclis Başkanı
- Genelkurmay Başkanı
- Kara, hava, deniz kuvvet komutanları

ÖNEMLİ: Jandarma genel komutanı çıkarıldı. (BK üyeleri, başbakan da artık yok)

NOT: MV yüce divanda yargılanmaz.

Yüce divanda başkan: AYM Başkanı

Yüce divanda savcı: Yargıtay cumhuriyet başsavcısı veya vekili

Yüce divan yargılamalarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir (2010).

Anayasaya Uygunluk Denetimi

Soyut Norm Denetimi (İptal Davası)		Somut Norm Denetimi (İtiraz-Defi)
Şekil	Esas (İçerik)	Kanun, CB Kararnamesi
Anayasa değişiklikleri	-	<p>Görölmekte olan bir dava olmalı</p> <p>Dava konusu kanun ya da CB Kararnamesinin anayasaya aykırılık iddiası olmalı</p> <p>Davaya bakmakta olan hakim itiraz eder. AYM ye itiraz eder. AYM'nin bu konuda vereceği karar kadar davayı geri bırakır.</p> <p>AYM 5 ay içinde kararını açıklar. Reddederse; RG'de yayımdan itibaren 10 yıl geçmedikçe aynı kanun hakkında anayasa mahkemesine başvurulamaz.</p>
Kanun, Meclis iç tüzüğü, CB Kararnamesi		
<u>İptal davasını kimler açabilir</u> CB 1/5 - 120 MV TBMM'de en fazla üyeye sahip 2 siyasi parti grubu		
Kanun, anayasa değışikliğinin şekil bakımından denetimi için ilk ikisi açar. CB - 120mv - 10 gün		
Kanunların esas bakımından CB Kararnamesi ve içtüzüğün şekil ve esas bakımından denetimini 3'ü de açar - 60 gün içinde		

Olağanüstü hallerde ve savaş hallerinde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, AYM'ye dava açılmaz.

AYM Tarafından Denetlenemeyen Normlar

-- **OHAL CB Kararnamesi**

- Milletlerarası anlaşmalar
- İnkılap kanunları
- Parlamento kararları

Parlamento kararı olduđu halde denetlenebilen normlar;

- Meclis içtüzüğü
- Yasama dokunulmazlığının kaldırılması
- Milletvekilliğinin düşürölmesi

Yargı Yolu Kapalı Olan İşlemler

- Silahlı kuvvet mensuplarına verilen disiplin cezaları
- YSK kararları
- Sayıştay kararları
- HSK'nın meslekten çıkarma cezası dışındaki cezalarına karşı kapalı (2010)
- YAŞ'ın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemleri
- Tahkim kurulu kararları
- Kamu görevlileri hakem kurulu kararları
- Hakem kurulu kararları

AYM Kararlarının Özellikleri

Kesin ve bağlayıcıdır. Kararlar RG'de yayınlanır. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz. Kararları en çok 1 yılığına ertelenebilir. Geçmişe yürümez.

Hakimler ve Savcılar Kurulu - Mahkeme değil ancak anayasanın yargı bölümündedir. HSK, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

Yüksek ibaresi kalktı (2017)

Hâkimler özlük işleri bakımından buraya bağlı

İdari görevleri bakımından adalet bakanlığına bağlıdır.

❖ 13 üyesi vardır (2017 değişikliği)

❖ 4 üyeyi CB seçer.

❖ 7 üyeyi TBMM seçer.

(Kurul; Bakan, Adalet Bakanlığı ilgili Bakan Yardımcısı ile Cumhurbaşkanınca seçilen dört ve Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilen yedi üyeden oluşur.)

Doğal Başkanı: Adalet Bakanı. Doğal Üye: İlgili Bakan Yardımcısı

CB

3 üyeyi birinci sınıf adli yargı hakim ve savcılar arasında seçer.

1 üyeyi birinci sınıf idari yargı hakim ve savcılar arasında seçer.

TBMM

3 üyeyi Yargıtay'dan

1 üyeyi Danıştay'dan

3 üyeyi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurullarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ve avukatlardan seçer.

➤ Üyelerin görev süresi: 4 yıl. Süresi biten tekrar seçilebilir.

➤ Kurul üyeliği seçimi, üyelerinin görev süresinin dolmasından önceki **30 gün** içinde yapılır. Seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan üyeliğin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden **30 gün** içinde yeni üye seçimi yapılır (2017 değişikliği).

Kurulun yönetim ve temsili doğal başkana yani adalet bakanına aittir.

Kurul başkanı daire çalışmalarına katılamaz.

Kurulun **daire sayısı 2**'ye düşürülmüştür (2017 değişikliği).

Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreteri Adalet Bakanı atar.

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

SAYIŞTAY - Mahkeme değil ancak anayasanın yargı bölümündedir.

-- İnceleme ve denetlemeleri TBMM Genel Kurulu adına yapar.

-- Başkan ve üyeleri TBMM tarafından seçilir.

-- Merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile Sosyal Güvenlik Kurumlarının bütün gelir ve giderleri ve mallarını denetler (TBMM Genel Kurulu adına denetler).

-- Sayıştay kararlarına karşı yargı yolu kapalıdır. Sayıştay'ın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren 15 gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler.

AYM	15 Üye-----12CB. 3TBMM	Görev süresi: 12 yıl Tekrar seçilemez.
YARGITAY	Tamamını HSK seçer. Adli yargının temyiz mercii	
DANIŞTAY	1/4 CB. 3/4 HSK. İdari yargının temyiz mercii	Mahkeme başkanları: 4 yıl Başkanlarını kendi üyeleri arasından kendileri seçer. Tekrar seçilebilir.
UYUŞMAZLIK M.	Başkanını AYM üyeleri kendi aralarından seçer.	

HSK	13 üye. 4CB. 7 TBMM Görev süresi: 4 yıl tekrar seçilebilir.
-----	--

YSK (Yasama bölümünde)	7 Asil 4 Yedek Üye 6 üye Yargıtay, 5 üye Danıştay seçer. Görev Süresi: 6 Yıl
---------------------------	--

Vergi, benzeri mali yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır.